

16

BM EN DE BEZETTING EN BEVRIJDING VAN BREDA

'De Poolse tank' | Websitefoto van de Stg. Jaarlijkse herdenking van de bevrijding van Breda

De 2^e wereldoorlogsgeschiedenis van Breda wordt gemarkeerd door twee bijzondere gebeurtenissen: De paniekerige evacuatie van de bevolking in mei 1940 en de triomfantelijke opmars van de Eerste Poolse Pantserdivisie in oktober 1944. De evacuatie geschiedde uit angst voor bombardementen op de stad vanwege de aanwezigheid van een Franse troepenmacht. De Bredanaars raakten verstrooid in België en Noord-Frankrijk. Een aantal van hen kwam in Sint Niklaas om het leven. Wrang genoeg doordat juist de school waarin zij waren ondergebracht werd gebombardeerd. Achteraf beschouwd bleek het evacuatiebevel aan de bevolking nogal voorbarig te zijn geweest, want de Duitsers koesterden helemaal geen plannen voor een luchtaanval op onze stad. Breda ontkwam nogmaals aan een grootschalige vernieling door de behoedzame wijze waarop de 1^e Pantserdivisie onder aanvoering van generaal Stanislaw Maczek de bezetter uit de stad verdreef. Onder de burgerij vielen daarom slechts enkele tientallen slachtoffers, maar onder onze bevrijders een paar honderd. Het merendeel daarvan ligt begraven op het ereveld aan de Ettense Baan (dat het grootste Poolse ereveld van Nederland is). Na de oorlog keerden veel Polen niet terug naar het door de Russen bezette vaderland, maar bleven hier wonen. Uit dankbaarheid voor de rol van de nieuwe ingezetenen bij de bevrijding,

liet 'de burgerij' een Mariakapel bouwen. Deze, in de volksmond zogeheten, 'Poolse kapel' staat in een parkje nabij de kruising van de Wilhelminasingel en Claudius Prinsen-laan. Hij werd op 31 oktober van het Mariajaar 1954 onder grote belangstelling van de Bredase bevolking ingewijd.

'De Poolse kapel'

In de als baldakijn gebouwde Mariakapel bevindt zich een mozaïekafbeelding van de Zwarte Madonna van Częstochowa. Deze stad in het zuiden van Polen heeft als bedevaartoord voor katholieke gelovigen eenzelfde status als Lourdes en Fatima (citaat en foto: Erfgoedweb Breda)

De bezetting van Breda duurde ruim vier jaar. Van zingen kwam in die jaren niet veel terecht. De evacuatie verstrooide om te beginnen natuurlijk ook alle zangers. Hoewel de bevolking spoedig nadien toestemming kreeg om naar huis terug te keren, was het lot van menig zanger ongewis. Dit blijkt uit een bewaarde brief die president Tony Smits van Waesberghe rondstuurde. Hierin laat hij weten *het zeer op prijs te stellen van u eenig bericht te krijgen, indien het U bekend mocht wezen, dat deze of gene zangersvriend hetzij eenig letsel heeft gekregen, hetzij nog niet teruggekeerd is.* Of er werkelijk slachtoffers onder de BM-leden zijn gevallen, is niet bekend. Wel dat de

repetities op 3 juli 1940 werden hervat. De animo bleek echter niet erg groot. De tijden waren ongewis en de zorg om ongeschonden de oorlogsjaren door te komen overheerste. Bovendien goldene beperkende maatregelen die het verenigingsleven bemoeilijkten. Na 22.00 uur mocht er zich bijvoorbeeld niemand meer op straat bevinden. Onder druk van de avondklok verplaatste het bestuur de avondrepetitie naar de zondagmiddag. Het bleef evenwel kwakkelen met het repetitiebezoek en men besloot in januari 1943 (na eerdere kortere opschortingen in 1941 en 1942) definitief te stoppen met alle activiteiten in de hoop op betere tijden.

Bij de vergadering waarin het besluit tot opschorting van alle activiteiten werd genomen ontbrak Tony overigens. De president was namelijk in juli 1942 opgepakt en geïnterneerd in kleinseminarie Beekvliet in Sint Michelsgestel (dat deel uitmaakte van wat bekend staat als Kamp Haaren). In Beekvliet gijzelde de SS een doorsnee van de Nederlandse elite als reactie op het gevangennemen van Duitsers in Nederlands-Indië. Ontegenzeggelijk behoorde de president tot de nationale elite. Hij gaf immers leiding aan de toen grootste en modernste brouwerij van ons land. Mogelijk heeft ook zijn weigering om in maart 1942 met BM op te treden voor de Rijks-Radio-Omroep een rol gespeeld. Deze omroep viel onder de supervisie van de Kultuurkamer. Dit instituut moest erop toezien dat alle kunstuitingen bijdroegen aan de nationaalsocialistische ideologie van 'de Germaanse verbondenheid' met eigen land en volk. Culturele gezelschappen die geen lid waren van de Kultuurkamer konden het geven van concerten en dergelijke wel vergeten. BM zelf was niet aangesloten, maar als lid van de Nederlandse bond van Zangersverenigingen indirect aan het censurerende instituut verbonden. Maar het strekt Tony tot eer dat hij op de betreffende uitnodiging per ommegaande liet weten "tot zijn spijt" niet aan verzoek te kunnen voldoen.

Tony kwam ongeschonden uit het interneringskamp en tien dagen na de bevrijding van Breda stuurde hij bijgaande brief "Aan de 'werkende leden!' (ofwel de zangers) van BM. Met de toevoeging - *Alle Bredasche zangers zijn welkom*- verscheen deze oproep ook in de noodkranten van vrijdag 10 november. De uitnodiging had evenwel bar weinig effect. Of met de woorden van de auteurs van '125 jaar KZBM': *Na de bevrijding van Breda komt het verenigingsleven zo moeizaam op gang dat het eerder lijkt op een langzame doodstrijd.* Onder de gegeven omstandigheden stelde het bestuur vervolgens in februari 1946 haar mandaat ter beschikking om de leden in de gelegenheid te stellen na te gaan en/of eventueel voorstellen te doen die ertoe kunnen leiden de moeilijkheden te boven te komen. Daartoe ging de 'Commissie van Bijstand' aan de slag met daarin Ad Takx als onverzettelijke BM-pleitbezorger. De voorstellen van de commissie leidden in elk geval mede door diens toedoen tot het besluit om de vereniging niet op te heffen, maar "met kracht den wederopbouw ter hand te nemen". Kortom: *Over Ad Takx en 'den wederopbouw' van BM.*

Breda werd op 29 oktober 1944 bevrijd. Zoals bekend geldt voor heel Nederland 5 mei 1945 als bevrijdingsdag. De jaarlijkse 5 mei - bevrijdingsfeesten worden traditioneel voorafgegaan door de 4 mei – *dodenherdenkingen* en wat het herdenken van de oorlogsslachtoffers aangaat kan BM bogen op een lange staat van dienst.

Breda, 9 November 1944

Aan de werkende leden!

Nu het oogenblik is aangebroken, waarop onze trotsche Nederlandsche driekleur – hopelijk voorgoed – in de straten van Breda kan wapperen en daarmee een nieuwe episode van ons nationaal en stedelijk leven is ingezet, roep ik alle werkende leden van onze Koninklijke op om Zondag, 12 dezer, te half twee in ons zaaltje aan de Haven samen te komen, teneinde onze repetities te hervatten.

Herboren door verdrukking, leed, spanning en angst gedurende ruim vier jaren, moeten wij pogen om met vereende krachten ons Mannenkoor wederom op te bouwen.

Ik hoop U allen weer te zien!

Met Nederland moge ook ons Mannenkoor herrijzen!

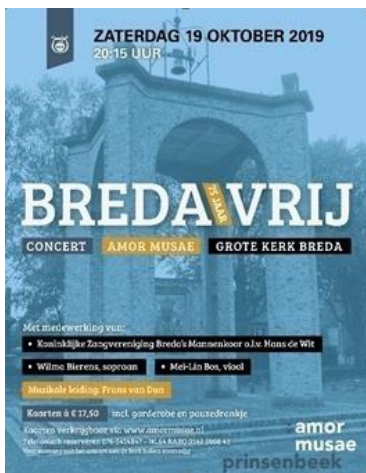
*Met zangersgroet,
De Voorzitter.*

Gedurende enige decennia is herdenkingsmonument 'De Vlucht' in park Valkenberg de vaste plaats van samenkomst voor de 4 mei - plechtigheden in Breda. Het beeld dateert uit 1955 en heeft op verschillende plekken in de stad gestaan. In 1999 verkreeg 'De Vlucht' een definitieve standplaats in ons stadspark. Een heel bijzondere herdenkingsplechtigheid was in 2015, het jaar waarin BM haar 150^e verjaardag vierde. In aansluiting op de officiële kranslegging bij het monument werd er door BM (begeleid door een uniek gelegenheidsorkest) in de Grote Kerk namelijk een indrukwekkende uitvoering gegeven van het complete 'Requiem in D moll' van Luigi Cherubini. De uitnodiging daartoe kwam van de 'Stichting 4 mei Dodenherdenking Breda'. Nadien liet de voorzitter daarvan in een bedankbrief weten: *We hebben gisteren genoten van een schitterend uitgevoerd requiem van Cherubini!! Het paste ook perfect in de dodenherdenking. Knap en gedurfd om zo'n moeilijke werk aan te pakken, in te studeren en uit te voeren! Complimenten!!*

Herdenkingsmonument *De Vlucht* in het Valkenberg
 Het bronzen beeld is ontworpen door de Bredase kunstenaar Hein Koreman (1921-2012). Het beeld, dat oorspronkelijk *De Trek* heette (vanwege het kind dat aan de arm van haar moeder trekt), werd in 1955 op de hoek van de Parklaan en Wilhelminastraat onthuld. 'De Trek' riep bij velen in Breda echter herinneringen op aan mei 1940, toen de bevolking op de vlucht sloeg voor de naderende Duitsers. Het beeld werd daarom steeds vaker 'De Vlucht' genoemd en werd daarmee een oorlogsmonument. Het heeft op verschillende plekken gestaan: Parkstraat (1955-1959), Ginnekenstraat (1959-1965), Politiebureau Markendaalseweg (1965-1999), Breda. Op verzoek van het Oranjecomité en het 'Comité 4 en 5 mei' heeft het beeld in 1999 een prominente rol gekregen bij de dodenherdenking op 4 mei, er worden dan veel bloemen bij het monument gelegd. Het is zorgvuldig gerestaureerd door de zonen van de kunstenaar en in april 1999 herplaatst in het park (bron: Kunst in Breda)

Aan de oorlogsgeschiedenis van Breda kleeft ook het 'het drama van de Vloeiweide' op 4 oktober 1944. Ter gelegenheid van de 70^e verjaardag van deze trieste gebeurtenis heeft BM op verzoek van het 'Herdenkingsraam Drama Vloeiweide' ter plaatse met het zingen van twee liederen een bescheiden hommage gebracht aan de slachtoffers op de Vloeiweide nabij Rijsbergen. Ingetogen, maar zeer indrukwekkend was eveneens een kort optreden op verzoek van 'The Last Post Association' op 21 september 2014 in de Menenpoort van Yper. Op eervolle uitnodiging stond BM met andere woorden *op de Vloeiweide en onder de Menenpoort.*

Affiche (met daarop de afbeelding van 'De Poolse kapel') van het concert in de Grote Kerk op 19 oktober 2019 ter gelegenheid van de 75e verjaardag van de bevrijding van Breda.

Behalve al dan niet ingetogen herdenkingsconcerten heeft BM vanzelfsprekend ook, vanaf 'de première' op 29 oktober 1945, een hele reeks feestelijke bevrijdingsconcerten gegeven. Soms met 'hoge gasten' uit binnen- en buitenland onder het publiek, waaronder bijvoorbeeld Stanislaw Maczek zelve, of (toentertijd nog) *prins* Willem Alexander). Een recent bevrijdingsconcert werd gegeven op een bijzondere plaats, namelijk in het 'Maczek Memorial Breda'. Meer over dit alles onder de 'verzameltitlel' *BM – Breda Vrij – Concerten.*

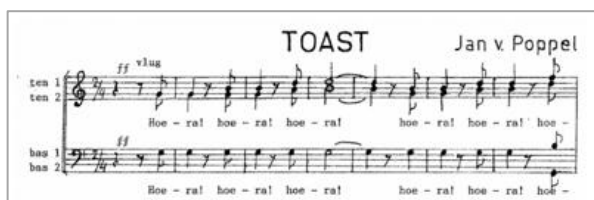
Bijzondere aandacht dient tenslotte nog uit te gaan naar *Een kerstviering in Poolse sferen* ter gelegenheid van de 35^e verjaardag van de bevrijding van Breda in 1979, maar we sluiten dit hoofdstuk af met *een muzikaal uitstapje aan de hand van Bohuslav Martinu.*

Logo van de op 17 juli 1996 opgerichte *Stg. Jaarlijkse herdenking van de bevrijding van Breda*

Over Ad Takx en ‘den wederopbouw’ van BM

Het heeft niet veel gescheeld of BM had de 19^e eeuw niet overleefd. Maar een wonder geschiedde en dankzij ‘de ferme hand van Franz’ zijn we inmiddels alweer een eind op streek in de 21^e eeuw. Dat ‘wonder van Breda’ openbaarden we reeds in hoofdstuk 4 onder ‘De dynastie Smits van Waesberghe’, maar komt neer op een charismatische ‘preek’ van ene Jan van Poppel waarna het aantal leden binnen een week van ca. 20 naar zo’n 200 (!) steeg. Dat het voortbestaan van BM op de drempel van de 20^e eeuw aan een zijden draadje hing, had o.a. te maken met voortdurende bestuurlijk malheur. Het was destijds een komen en gaan van bestuursleden, inclusief presidenten. Wat ook een rol speelde bij de leegloop van het koor waren de nogal regenteske verhoudingen tussen de veelal uit notabele kringen afkomstige bestuurders en de ‘werkende leden’. Niet voor niets werd in 1903 de ‘Commissie van bijstand’ in het leven geroepen *ten einde de band tussen leden en bestuur te verstevigen* (zie eveneens hfd. 4 onder ‘De dynastie Smits van Waesberghe’)

Jan van Poppel zal weinigen iets zeggen. Zijn *Toast*, dat in 1966 op de BM-repertoirelijst kwam te staan, heeft sindsdien echter ontelbare keren op verjaardagen van zangers aan Haven 7 geklonken (zie ook hfd. 7 onder ‘Aan BM opgedragen of in opdracht geschreven’). Haven 7 werd overigens aangekocht om alle ‘vanwege Jan’ toegestroomde zangers te kunnen herbergen (zie hfd. 5 ‘Op netten stand gelegen’).

Ook in de eerste naoorlogse jaren was BM op sterven na dood. Van alle geregistreerde leden kwamen er bij de in november 1944 hervatte repetities slechts zo’n 20-tal zangers (waarvan maar 2 bassen) opdruven. Menigeen bedankte van lieverlee ook voor het koor en nadat het bestuur zich vervolgens demissionair verklaarde, had het *er alle schijn van dat het Koninklijk Breda’s Mannenkoor zijn tijd had gehad*. De opnieuw geactiveerde Commissie van Bijstand kwam gelukkig dus, na en-

kele uitsluitend voor ‘werkende leden’ toegankelijke vergaderingen, tot een andere conclusie. Wel werd geadviseerd om *het aantal werkende leden in het bestuur* (2 man sinds de instelling van de commissie) *uit te breiden*. Aldus geschiedde en *deze bestuurswijziging en nieuwe acties die werden gevoerd hadden zeer gunstige resultaten. Het ledenaantal steeg, terwijl meerdere jongeren regelmatig toetraden*.

In februari 1946 lag het lot over het voortbestaan van de vereniging dus expliciet in handen van de overgebleven zangers van weleer. Een van hen was Ad Takx die nadien als *de juiste man op de juiste plaats* werd benoemd tot eerste secretaris en *mede dank zij zijn inspanningen begint het koor uit een diep dal te kruipen* (alle citaten uit ‘125 jaar KZBM’).

Ad Takx (1914 – 1990)

Maar liefst 54 van 76 jaar die hij is mogen worden, heeft Ad besteed aan ZIJN Mannenkoor. In 1936 (dus op 22-jarige leeftijd!) werd hij lid en na de oorlog is hij degene geweest die ons mannenkoor voor de ondergang heeft behoed. Hij wist de leden bij elkaar te brengen, hij wist de toenmalige voorzitter Tony Smits van Waesberghe over te halen om aan te blijven en hij zorgde er toen voor dat B.M. weer in oude glorie kon herrijzen. Op 5 juni 1946 werd hij benoemd tot secretaris, een functie die hij meer dan 25 jaar met grote inzet en deskundigheid zou bekleden. Daarna werd hij in 1971 lid van het Algemeen Bestuur en benoemd tot Erelid van onze vereniging. Aan zijn inzet dankt ons koor zijn voortbestaan na de oorlog en wij zijn hem grote dank verschuldigd voor alles wat hij in die jaren daarna heeft gedaan (Bron: ‘In memoriam Ad Takx’ door Hans Talboom in ‘Goeie Berichten’ | Jrg.1990 – Nr.2).

Dankzij Ad kon BM weer *in zijn oude glorie herrijzen*, staat er in de fototekst hierboven te lezen. Ook deze herrijzenis van de vereniging mag best als een wonder worden bestempeld, want na WO II was kort gezegd ‘alles anders’. Elders wezen we o.a. reeds op de invloed van ‘de radio’ en ‘het voetbal’ op de belangstelling voor mannenkoren (zie bijv. hfd. 10 onder ‘Over halfvolle zalen, legen stoelen en gele kaarten’). In ieder geval werd het eerste bevrijdingsconcert van BM op 29 oktober 1945 een flop door

gebrek aan interesse van de kant van de stadsgenoten die in *het gouden tijdperk* niet zo heel lang voordien (zie hfd. 6) nog massaal uitliepen voor 'hun' koor. Ook de recensie van het betreffende concert maakte pijnlijk duidelijk dat het chauvinistische tij was verlopen en dat de bakens verzet dienden te worden. In het verslag werd met verzuiching geschreven over heldentenoren en pathetische zangstukken en het weer ondergedompeld worden in de echte oude stijl (zie ook verderop bij 'BM - Breda Vrij - Concerten').

'Den wederopbouw' van BM dient uiteraard niet alleen op het conto van Ad Takx geschreven te worden. Uit het volgende citaat blijkt bijvoorbeeld dat met name ook twee (overigens door Ad aangehouden) naoorlogse dirigenten een cruciale rol bij dat proces hebben gespeeld: *Dit proces wordt nog versneld wanneer Willem Robert Jr. op grond van zijn leeftijd in 1948 afscheid neemt. Onder zijn opvolgers Wim de Rooij (1948-1952) en Louis Suijkerbuijk (1952-1961) wordt in muzikale zin definitief afscheid genomen van de 19^e eeuw en beweegt het ledenbestand zich langzaam maar zeker in de richting van de honderd.* Dat muzikale afscheid betekende de introductie van nieuw repertoire waaronder negro-spirituals en Kozakkenliederen. Dit in navolging trouwens van de Mastreechter Staar (zie bij hfd. 7 onder '1903 | Toast' en hfd.14 onder 'Dag Der Mannenzang'). Maar oog was er ook voor het werk van hedendaagse Nederlandse

componisten (zoals Henk Badings en Oscar van Hemel) Naar aanleiding van een concert in januari 1949 o.l.v. Wim de Rooij vermeldde De Stem dan ook "dat het in de goede richting gaat: geen lieder-tafelstijl, maar gezond en fris werk". Onder directie van Louis Suijkerbuijk timmerde BM ook nadrukkelijk weer aan de internationale weg met optredens in België, Duitsland en Zwitserland (zie hfd. 17). Als secretaris was Ad Takx prominent betrokken bij de organisatie rondom alle optredens. Welke rol hij heeft gespeeld toen het koor in oktober 1959 in Antwerpen haar medewerking mocht verlenen aan de uitvoering van Beethovens 9^e symfonie, viel niet te achterhalen. Maar ongetwijfeld heeft deze grote verbinder in ongewisse tijden er uit volle borst de koorfinale *Alle Menschen werden Brüder* mee staan zingen.

Noot: Zie voor Willem Robert jr. bij hfd. 2 onder 'Statuut 1895| Zangvereniging Breda's Mannenkoor'; voor Wim de Rooij bij hfd. 4 onder 'Zo vader, zo zoon' en voor Louis Suijkerbuijk bij de inleiding op hfd. 10 en onder 'Nobody knows, een spiritueel intermezzo' in datzelfde hfd.

Over 4 mei – dodenherdenkingen

De eerste officiële nationale dodenherdenking -en daarmee ook in Breda- was op 4 mei 1946. In de beginjaren hadden deze herdenkingen een sober karakter met 'slechts' de vlag op overheidsgebouwen halfstok en twee minuten stilte. Van lieverlee werden de plechtigheden met kransleggingen, toespraken, stille tochten en muzikale omlijsting uitgebreider en ceremoniëler van aard. In de eerste jaren na de oorlog werden herdenkingen her en der in stad, waaronder op het KMA-terrein, georganiseerd. Vanaf 1950 is het Valkenbergpark de vaste plaats van samenkomst. Aanvankelijk rondom het door Jaap Kaas vervaardigde *Monument*

voor de Gevallenen 1940 – 1945 nabij de ingang van het park aan de Catharinastraat. Nadat *De Vlucht* van Hein Koreman in 1999 haar definitieve standplaats verkreeg, is dit meer in het hart van het park gelegen oorlogsmonument de aangewezen plek voor de herdenking. De praktische organisatie van de ceremonies ligt sinds 1990 in handen van de in dat jaar opgerichte *Stichting 4 mei Dodenherdenking Breda*. Sindsdien wordt ook veel aandacht besteed aan de educatieve overdracht van oorlogsherinneringen onder jongeren. Bovendien worden zij ook actief betrokken bij de herdenkingsplechtigheden. Met betrekking tot de ge-

schiedenis van de plaatselijke 4 mei herdenkingen treffen we in '125 jaar KZBM' de volgende passage aan: *In 1970 neemt het koor voor de laatste maal deel aan de traditionele dodenherdenking, waaraan het vanaf het begin zijn medewerking heeft verleend. Nergens viel echter te achterhalen waarom daar na 24 jaar een einde aan kwam en, m.u.v. 1970, ook niets wat betreft de programmatische bijdrage. In ieder geval duurde het tot 2009 alvorens BM weer 'in beeld kwam'. Het daaropvolgende*

4 mei optreden was in 2015, d.w.z. 70 jaar na de bevrijding van Breda en 150 jaar na de oprichting van BM. Een memorabel jaar m.a.w. waarin ook de integrale uitvoering van het *Requiem in D moll* van Luigi Cherubini als een absoluut hoogtepunt in de koorhistorie kan worden bestempeld. Daarop volgende optredens in 2022 en 2025 waren daarom vanzelfsprekend bescheidener en traditioneel van opzet.

Programma	
<u>SOLDATENREQUIEM</u>	Bohuslav Martinu
Solisten :	Rom Kalmo - bariton Kees Bornewasser - piano Tijn van Eijk - orgel
Begeleiding:	Belgisch Nationaal Koperensemble (directeur Theo Mertens)

Bij de afbeeldingen: 'Knipsels' uit resp. het programmaboekje *CONCERT door de Koninklijke Zangvereniging "Breda's Mannenkoor" op maandag 4 mei 1970 in de Grote Kerk te Breda bij gelegenheid van de Dodenherdenking* en uit de flyer m.b.t. het Herdenkingsconcert op 4 mei 2015 | Kranslegging bij 'De Vlucht' door Bas Kooijman (li.) en Carel Hubert, resp. secretaris en voorzitter van de 4 mei stichting. Bas, BM-zanger sinds 2012, trad in 2010, op verzoek van Betty Adank (zie bij de inleiding op hfd. '9 | BM, mannen-onder-elkaar') toe tot het stg. bestuur en is sinds mei 2012 de secretaris ervan.

Noot: Merk op dat zowel in 1970 als 2015 een 'groot (meerdelige) werk' werd uitgevoerd, namelijk *De Veldmis* ('Soldatenrequiem') van Bohuslav Martinu en het *Requiem in D moll* van Luigi Cherubini. 'Grote werken' zijn eigenlijk een uitzondering op het BM-repertoire vanaf 1865 tot heden en het betreffen vnl. ook missen, zoals: *De Boheemse Herdersmis* van Jan Jakub Ryba, de *Deutsche Messe* van Franz Schubert en de *Krönungsmesse* van Wolfgang A. Mozart (elders meer hierover). | PS. Een 'groot werk' dat ook op het programma van 1970 stond, was het driedelige *Mysteria* dat Otto Deden in 1967 in opdracht van het gemeentebestuur had geschreven (zie bij hfd. 7 onder 'Aan BM opgedragen of in opdracht geschreven').

Oud en jong onder de indruk onder de indruk van *Il Requiem in do minore* van Luigi Cherubini | Foto's: Ben Kaanders

Bij de uitvoering van het Requiem in de bomvolle Grote Kerk werd BM begeleid door een uniek gelegenheidsorkest bestaande uit leden van het kamerorkest *Archi Amici* van Carlo Nabbe; leden van het kamerorkest *Camera Musicorum Bredana* van Paul de Meyer en koperblazers en slagwerkers van *Nieuwe Veste* van Pieter Zwaans. Het gezamenlijke optreden maakte een overrompelende in-

druk op alle aanwezigen. Dat bleek niet alleen uit een (op een dodenherdenking ietwat ongepast) oorverdovend applaus, maar ook uit een krantenverslag waarin de BM-zangers werden uitgeroepen tot 'De Messi's van de toonkunst'. Ook niets dan lof in een ingezonden brief waaruit het volgende citaat:

We hebben gisteren genoten van een schitterend uitgevoerd requiem van Cherubini!! Knap en gedurfd om zo'n moeilijk werk aan te pakken en uit te voeren! Complimenten!! Het koor kwam er schitterend uit, met dit op het lijf geschreven werk. Er staat wel een even een koor zeg, goeiedag!

In de Bredase Bode van 13 mei 2015
Door Rinie Maas

Luigi Cherubini en Erato, de muze van de hymne, het lied en de lyrische poëzie, op een schilderij uit 1842 van de Franse kunstschilder Jean-Auguste-Dominique Ingres (1780 - 1867) | Voordat Cherubini (1760 - 1842) het Requiem in D moll schreef, componeerde hij een requiem voor gemengd koor. In zijn tijd was dat erg revolutionair. 'De Kerk' keurde het werk dan ook als 'ongepast' af. Luigi koos eieren voor zijn geld en schreef daarom nadien een dodenmis voor louter mannenstemmen. Deze uit zeven delen bestaande compositie uit 1836, die Cherubini naar verluid voor zijn eigen begrafenis had bestemd, wordt alom als *een juweel in de muziekgeschiedenis* beschouwd. Het *Dies Irae* (Dag des oordeels) vormt een uitschieter in het verder "vredig en ingetogen" geheel, dat wil zeggen (citaat: klassiekemuziek.nl): *Trompetten en pauken en een haastig zingend koor waarbij de omhoog klimmende toonladderfiguren opvallen. Het is alsof men de weg naar de hemel zoekt.*

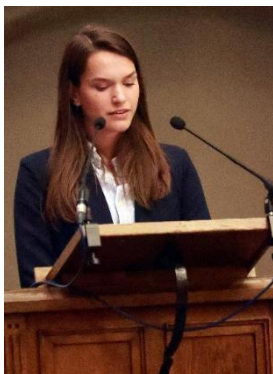
Noot: In 2015 werd een 4-stemmig arrangement van het Requiem van de hand van Hans de Wit uitgevoerd. O.l.v. Jan Verbogt zong BM het werk al eens in 1978, maar dan in de originele 3-stemmige zetting (voor Jan Verbogt, zie bij hfd.15 onder '1978 | Česká mše vánoční')

BM is een 'kind van de 19^e eeuw' en daarmee 'van de Romantiek' (zie hfd. 2). Daaruit valt te verklaren waarom BM zich in de loop der tijden heeft ontwikkeld van een typische *liedertafel* tot een eclectisch koor dat van vele stijlmarkten thuis is.* Deze variëteit ziet men ook terug in de vergelijkbare programma's van de herdenkingsconcerten in 2009, 2022 en 2025 met daarop werken van bijvoorbeeld Giovanni da Palestrina (Renaissance), Friedrich Händel (Barok), Franz Schubert (Romantiek), Wolfgang Amadeus Mozart (Classicisme), Willy Richter (muziek v/d 20^e eeuw) en Karl Jenkins (muziek uit de moderne tijd). Hieraan kunnen nog negro-spirituals en hymnen uit de Russisch-orthodoxe liturgie worden toegevoegd.

*Noot: Zie het essay '1865-2015 | BM, door romantiek gedreven' dat te vinden is op www.bredaasmannenkoor.nl/historie.

TITEL	COMPONIST
1. BEATI MORTI	F. Mendelssohn
2. THE AWAKENING	J.M. Martin
3. PIE JESU DOMINE	N. Verhoeff
4. LACRIMOSA	W.A. Mozart
Gedicht "Meisje" van Jip van der Steeg (leerling OLV Breda)	
5. LES MARTYRS deel 2 Prière	C. Gounod
6. KYRIE	J. Rheinberger
7. BENEDICTUS	K. Jenkins
8. VENI JESU	L. Cherubini
Gedicht "Dankbaar" van Lieve den Hertog (leerling OLV Breda)	
9. ABIDE WITH ME	W. Monk

Programma op 4 mei 2025

Grote Kerk, 4 mei 2022

Bij de foto's van Ben Kaanders: Nellerieke van Helvoort (leerling OLV Breda) draagt haar gedicht *De Oude Vrouw* voor | Paul Depla (re.), sinds 2015 burgemeester van Breda én beschermheer v/h Breda's Mannenkoor (zie ook hfd. 14 onder 'Burgemeesters, de visitekaartjes van BM')

Vrijheid geef je door

...en onder Menenpoort

Gedurende de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) werd de monumentale Vlaamse stad Ieper door de Duitsers systematisch met zware artillerie in puin geschoten. Dat begon in november 1914 waarbij o.a. de uit de Middeleeuwen stammende Lakenhallen met brandbommen werd bestookt en het vuur oversloeg op de naastgelegen St. Maartens Kathedraal. Na vier jaar was 'de klus geklaard' en de gehele stad verworden tot een spookstad zonder inwoners. Wie vandaag de dag door het bruisende centrum wandelt, moet echter over veel verbeeldingskracht beschikken om zich een geruïneerde stad voor de geest te kunnen halen. Als het aan de Britten had gelegen, zou dit stadshart er nog steeds als een *modern Pompeï* bijgelegen hebben. Onder druk van de verdreven bewoners werd Ieper evenwel in oude luister hersteld, maar: *Ter compensatie mochten de Britten aan de Menenpoort het grootste van alle Britse oorlogsmonumenten bouwen* (bron: VRT-dossier nov.1918 'Stad Ieper werd verwoest en is verzezen'). De officiële inhuldiging van de *Ypres Menin Gate Memorial* was op 24 juli 1927 en sinds 2 juli 1928 wordt hier elke avond (!) stipt om 20.00 uur een sobere, maar indrukwekkende *Last Post Ceremony* gehouden. Op 21 september 2014, dus in het honderdste jaar na het uitbreken van de 'Grote Oorlog', stond BM onder de erepoort. Op die enerverende dag met partners en Vrienden werd ook gezongen in de herbouwde kathedraal en een bezoek gebracht aan het, in de imposante Lakenhallen gevestigde, *Flanders Fields Museum*.

500.000 soldaten stierven rond Ieper, maar 100 jaar na de Eerste Wereldoorlog viert de regio feest.

Bij de resp. afbeeldingen: De in classicistische stijl gebouwde Menenpoort (foto: Marc Ryckaert) | museumlogo | de verwoeste St. Maarten Kathedraal (die in de periode 1922-1930 werd herbouwd) | kop boven een plaatselijk vvv - artikel en BM onder de Menenpoort alwaar voor naar schatting ruim duizend aanwezigen (evenals als op de Vloeiweide) *Tebe Poem* en *Pie Jesu* werd gezongen. De *stilte* nadien was adem-

benemend | PS. Tijdens de drukbezochte mis om 11.00 uur in de kathedraal werden, behalve voornoemde liederen, o.a. delen uit de *Rheinberger Messe* van Josef Rheinberger en de hymne *King all Glorious* van George M. Vail uitgevoerd.

Over The Last Post Ceremony

De organisatie van de dagelijkse weer of geen weer 'groet aan de gevallen' ligt in handen van de *Last Post Association*. De 5 à 10 minuten durende ceremonie heeft een vast verloop. Na her commando 'geef acht' spelen klaroenspelers *The Last Post*; wordt een strofe uit het gedicht *For the fallen* van Laurence Binyon met de belofte *We will remember them* voorgedragen; wordt een minuut stilte in acht genomen; is er gelegenheid voor het leggen van kransen e.d. en tenslotte met een 'reveille' (een oproep om waakzaam te blijven) besloten. *Soms zijn er ook (militaire) muziekkorpsen of koren die optreden tijdens de ceremonie*, aldus vvv-informatie. 'Soms'. Het BM-optreden in een bijzonder herdenkingsjaar mag daarom best als eervol worden aangemerkt (foto: Gerda Prins).

Noot: De Menenpoort draagt de namen van 54.395 vermiste soldaten van het Britse Gemenebest die sneuvelden in de Ieperboog tijdens de Eerste Wereldoorlog en geen bekend graf hebben (bron: Wikipedia)

Wordt vervolgd met:

In en om het Maczek Memorial

Een kerstviering in Poolse sferen

BM – Breda Vrij – concerten

Een muzikaal uitstapje aan de hand van Bohuslav Martinu